

nem applicant, & ibi petunt infirmitates, aut alia mala, quæ in persona illa, cujus imaginem confecerunt, venire optant. Quandoque etiam acubus, aut aliis acutis ferris perforant illius imaginis caput, aut pectus, aut ventrem, aut fœmora, aut aliam corporis partem, in qua cupiunt malum aliquod oriri in persona, cui nocere cupiunt. Quibus omnibus perfectis sæpe contingit, ut persona illa, cui nocere maleficus procuravit, graviter torqueatur, & doleat in capite aut stomacho, aut ventre, aut repentinam quandam toleret infirmitatem, quam nullus medicorum cognoscere valet. Aliquando folis verbis ex ore suo prolatis nocent, de quibus Lucanus dixit: Mens hausti nulla sanie polluta veneni, incantata perit. Quæ omnia dæmonum operatione fieri, duplici potest ratione probari. Prima sumitur ex eo, quod in his omnibus necesse est scribi quasdam figuras, quæ naturaliter intelligi non possunt, & quasdam dæmonum nomina prorsus ignota, & penitus horrenda, quamvis aliis sanctis nominibus mixta, illic scribuntur, quæ non nisi ad pactum cum dæmone inritum implendum, posita esse credendum est. Secunda ratio per hoc evidentiissime convincit, quod illæ imaginum compositiones, & tactus, aut illi characteres, aut verba prolata, non possunt ex sua natura mortem, aut morbos aliquos, aut nocumentum aliquod in corporibus humanis efficere. Quoniam si hæc operandi vis esset hujusmodi rebus concessa, omni tempore, & omni loco, & omni subiecto ejusdem qualitatis, & dispositionis illa operaretur: Quisquis similes imagines, aut characteres efficeret, aut similia verba proferret. Constat autem quod si alius nullum cum dæmone pactum habens, tales characteres faciat, aut talia verba proferat, nihil efficit. Ex quo evidentiissime colligitur, tales morbos, aut alia quævis nocumenta, nullo pacto virtute imaginum, aut verborum fieri. Et inde convincitur, ut hæc ab ipsis dæmonibus, cum quibus malefici pactum sive publicum, sive privatum injerunt, fiant. Nam ipsi dæmones, qui acutissimi sunt, lapidum, atque herbarum, cæterarumque rerum naturas, & proprietates optime norunt, melius quam omnes medici, & physici, qui in orbe fuerunt. Dæmon enim peccans (ut Beatus Dionysius libro de divinis nominibus cap. 4. docet) substantiam, & proprietatem suæ naturæ Angelicæ non amittit: sed omnia naturalia integra, & splendidissima retinuit. Hic igitur cum perspicacissimum habeat intellectum, facillime noscit ea, quæ mortem, aut morbos, aut cruciatum, aut alia quævis nocumenta homini inferre possunt. Scit miscere simplicia ex quibus venena confici possunt, quæ tale valeant homini nocumentum inferre, quale optatur. Cum igitur dæmon magnam hujusmodi rerum peritiam habeat, quando tales imagines (ut diximus) acubus punguntur, aut characteres fiunt, aut verba proferunt (Deo permittente) ille venena, quæ homini, cujus imago perforatur, nocere possint, secreta, & invisibilibus adhibet, & sic naturali potestate, & virtute venenorum dæmon facit ea, quæ maleficus efficere optat. Quæ venena, quia maleficus sæpe ignorat, nec illa adhibere videt, putat ea omnia, quæ fiunt, virtute talium imaginum, aut characterum, aut verborum fieri, quæ tamen neque ab imaginibus, neque à figuris, aut verbis ullis, neque à dæmone ipso: sed ab aliis agentibus, ad hoc virtutem naturalem habentibus fiunt, quæ per dæmones ipsos, qui illorum agentium virtutem agnoscunt, latenter applicantur, & admoventur: ut in ipsis corporibus humanis, ea, quæ malefici cupiunt,

efficiant. Et contingit sæpe, ut qui hæc maleficia operantur, remedia his malis, quæ intulerunt adhibere nesciant: quia non amplius dæmon eorum magister eos docuit, vel (ut rectius loquar) non amplius dæmon illis promisit. Sunt tamen alii, qui optime utrumque noverunt, videlicet nocere, & nocumenta à se, vel ab aliis illata remedium adhibere. De qua re lectorem admonere decrevi, ut intelligat, hujusmodi maleficos homines, non solum graviter peccare quum nocent: sed etiam quando nocumento à se, aut ab alio illato, remedium per hujusmodi diabolicam artem præstant, ut maleficia operatum obesse non valeat. Nam licet sic operantes proximo læso profint, tamen (ut ait Paulus Rom. 3.) non sunt facienda mala, ut inde veniant bona. Mala est autem dæmonum invocatio, malum est etiam & pessimum cum dæmone pactum aliquod sive expressum, sive tacitum facere: malum igitur, & pessimum est maleficia jam adhibita solvere, si non aliter quam per dæmonis invocationem, & illius auxilium solvendum est. Id enim, quod ex se malum est, nulla adhibita bona intentione, nec quacumque alia bona circumstantia adjuncta poterit bonum esse. Quo fit, ut licet bonum sit proximorum incommodis obviare, non tamen bonum sit maleficia facere, ad proximorum nocumenta tollenda. *Iuste, quod iustum est* (inquit Dominus Deut. 16.) *exequitur*. Si tamen maleficia adhibita tale esse dignoscitur, ut naturali aliqua virtute, sine ulla dæmonis invocatione, & sine ullo pacto cum illo inito, impediri possit illius operatio, tunc bonum, & meritorium erit illud maleficia dissolvere, tantum abest, ut peccatum dici queat. Potest etiam per orationes sanctorum virorum tolli maleficia ne suum consequatur effectum. Similiter etiam potest licite maleficia impediri, si imago illa, cui est acus infixæ, aut aliud simile instrumentum per quod faciendum est maleficia, inveniretur, & confringeretur. Tunc enim dæmon non amplius illum fatigaret, quia ex pacto, quod cum malefico fecit, non assisit: nisi quandiam signum aliquod ab eo datum permanet. Sed questio non parvi momenti est, an liceat ab eo qui maleficia exercet, & paratus est quotidie illa exercere, petere, ut maleficia alicui adhibita dissolvat, aut impediatur, ne operationem suam exercere valeat, præsertim si credit illum non nisi dæmonis auxilio, & operatione maleficiorum illud posse dissolvere. Angelus de Clavaio in sua summa, in titulo: Superstition, §. 13. citat Petri Aureoli de ac re sententiam, & probat illam, qui quarto sententiarum, dist. 34. quest. 2. dicit licite hoc posse peti à quocumque malefico, quem scitur esse paratum ad hujusmodi maleficia exercenda. Hanc autem suam sententiam per hoc persuadere nititur, quod, cumque licet malo alterius uti ad commodum suum. Pro qua re assert testimonium Augustini dicentis, licitum mihi esse uti ad commodum meum juramento hominis infidelis, quamvis sciam illum juraturum per Deos suos falsos, quos colit. Posset etiam pro eadem re asserti simile de illo, qui mutuum petit ab eo, quem scit non nisi ad usuram daturum. Hæc autem petitio omnium doctorum consensu licita est. Ex quo sequi videtur, ut etiam liceat cuicumque petere ab eo, qui paratus est maleficia facere, ut maleficia inceptum impediatur. Sed his omnibus non obstantibus, ego oppositam teneo sententiam, & dico Petrum Aureolum, & Angelum de Clavaio qui illum sequutus est, fuisse in hac parte deceptos, eo quod non bene res considerant, ac proinde non

non viderunt, quam lata sit differentia inter propositum negotium, & alia exempla, quæ loco similitudinis adducta sunt. Nam quod ille, qui petit à malefico, ut maleficia maleficio dissolvat, peccat, vel ex hoc evidentiissime convincitur, quod ipsemet maleficus (ut paulo ante diximus) graviter peccat quum diabolica arte inceptum maleficia tollit, ne ad operationem perveniat. Fieri igitur non potest, ut ille, qui à malefico petit, ut arte diabolica maleficia inceptum dissolvat, non peccet. Quisquis enim petit ab alio, ut faciat id, quod sine peccato facere non potest, peccat: quia sic petens consentit iniquitati alterius inducendo illum ad peccatum. Certum est autem, quod sicut par peccat, ita etiam par reus constituitur agentem, & consentientem: Nec petens excusari potest à peccato hac ratione, quod maleficia ille, à quo petit, paratus erat ad cuicumque petitionem maleficia operari. Nam etsi ille paratus esset, non tamen hoc particulare maleficia fuisse operatus, nisi ille petisset. Ex quo evidenter convincitur, illius petitionem causam fuisse proximam, quod maleficus ille particulare illud maleficia fuerit operatus. Causam enim dicimus illam, qua posita ponitur effectus, & qua remota removetur. Si petens non fuisset, maleficus non fuisset illud particulare maleficia operatus, & illo petente fecit: ergo ille petens fuit causa, quod alius maleficia perpetraret, & inde convincitur illum peccare: quia alium ad peccatum induxit, & proximam peccati causam dedit. Et hoc confirmari potest per id, quod habetur in cap. Nec mirum 26. quest. 5. ubi postquam de Necromanticis, & Hydromanticis dictum est, hæc adduntur verba: Ad hæc omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabiliū remedium, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis, atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum, & angelorum malorum exorta. Unde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. Hæc ibi in illo cap. quod inscribitur nomine Augustini, & re vera non est Augustini. Exempla autem de infideli parato jurare per Deos suos, & usurario parato dare ad usuram, quæ loco simile salutem nostram operatur est, quæ dæmon summe expetere solet ab his, quibus se exorabilem exhibet: non est dubium, quin tunc maleficia sint hæretici censendi, & velut tales puniendi. Quoniam nihil horum, quæ diximus, potest libere, & ex animo sine manifesta hæres exerceri. Nam licet sint multa, quæ voluntas contra iudicium rationis operatur: Quia ad illam voluntas esse ex se prona, & illa ex se habent voluptatem quandam, per quam possunt voluntatem ipsam ad sui amorem allicere: sunt tamen alia, quæ (ut primo hujus operis cap. diximus) nunquam voluntas appetit: nisi quia intellectus iudicat esse bona: quia nihil habent illa in se, per quæ possint allicere voluntatem. Et inde sequitur, ut si voluntas aliquod illorum appetat, non nisi ab intellectu iudicante illud esse bonum, moveatur ad illud appetendum. In his ergo omnibus operatio exterior aperte indicat errorem intellectus. Ex quibus omnibus evidenter concluditur, maleficos omnes, qui aliquod eorum, quæ nunc proxime diximus, ex pacto efficiunt, esse hæreticos censendos, & velut tales puniendos. Secundum, de quo examinare oportet maleficos, est maleficia ipsam, quod exercent, de qua re varia est facienda inquisitio: sicut varia diximus esse maleficia. Nam illorum alterum diximus appellari amatorum, alterum veneficium. Ab

illis. Quia petit id ab illo, quod ille, si vellet, sine peccato & cum merito facere posset. In his igitur omnibus exemplis, & aliis similibus ille, qui petit, non inducit alium ad peccatum: quia petit id, quod sine peccato fieri potest, sed utitur ad commodum suum iniquitate alterius, qui non vult nisi male, & injuste facere id, quod si vellet, poterat facere bene. Longe aliter se habet is, qui petit à malefico, ut maleficia diabolica arte dissolvat, ne nocere valeat. Is enim id à malefico petit, quod ille sine peccato facere nequit. Nam (ut paulo ante diximus) non solum peccat, qui maleficia operatur, ut nocent: sed etiam qui arte diabolica maleficia tollit, ne nocent. Quia artem diabolicam exercere, quacumque bona intentione id fiat, gravissimum est peccatum. Is igitur, qui à malefico petit, ut maleficia diabolica arte dissolvat, non solum utitur ad commodum suum iniquitate malefici: sed etiam inducit illum ad peccatum, & per consequens peccat: quia petit ab illo, quod ille etiam si vellet, non posset facere sine peccato. Si autem maleficia tale esset, ut sine peccato posset à malefico dissolvi, ut puta, quia scit ubi sit laqueus, aut imago, aut ligaturæ aliquæ, aut characteres cum quibus est jam inceptum maleficia: tunc sicut ipse posset sine peccato dissolvere maleficia confringendo illa omnia: ita quilibet alius posset sine peccato petere ab ipso malefico, ut illo modo dissolvat maleficia. His omnibus prænotatis, superest, ut inquiramus an hujusmodi malefici, sint hæretici censendi, & velut tales puniendi. De qua re, ut certa possit dari sententia, tria sunt prius ab his hominibus inquirenda. Primum est an aliquod pactum, sive expressum, sive tacitum, cum dæmone fecerint per quod promiserint se aliquid, quod fidei Catholice deroget, facturos. Numquam enim, aut rarissime (ut præcedenti cap. diximus) dæmon suum adiutorium hominibus sine aliqua spe lucri impendit. Si in pacto inter illos, & dæmonem inito intervenit aliqua promissio de rebus fidei repugnantibus, ut puta de adoratione, & reverentia ipsi dæmoni præstanda, aut de eadem reverentia Christo salvatori nostro deneganda, aut de consecratione, & conculcatione Imaginis Christi, aut Crucis, in qua moriens ille salutem nostram operatur est, quæ dæmon summe expetere solet ab his, quibus se exorabilem exhibet: non est dubium, quin tunc malefici sint hæretici censendi, & velut tales puniendi. Quoniam nihil horum, quæ diximus, potest libere, & ex animo sine manifesta hæres exerceri. Nam licet sint multa, quæ voluntas contra iudicium rationis operatur: Quia ad illam voluntas esse ex se prona, & illa ex se habent voluptatem quandam, per quam possunt voluntatem ipsam ad sui amorem allicere: sunt tamen alia, quæ (ut primo hujus operis cap. diximus) nunquam voluntas appetit: nisi quia intellectus iudicat esse bona: quia nihil habent illa in se, per quæ possint allicere voluntatem. Et inde sequitur, ut si voluntas aliquod illorum appetat, non nisi ab intellectu iudicante illud esse bonum, moveatur ad illud appetendum. In his ergo omnibus operatio exterior aperte indicat errorem intellectus. Ex quibus omnibus evidenter concluditur, maleficos omnes, qui aliquod eorum, quæ nunc proxime diximus, ex pacto efficiunt, esse hæreticos censendos, & velut tales puniendos. Secundum, de quo examinare oportet maleficos, est maleficia ipsam, quod exercent, de qua re varia est facienda inquisitio: sicut varia diximus esse maleficia. Nam illorum alterum diximus appellari amatorum, alterum veneficium. Ab

tatem aperte revelaret. Illa igitur videns se mendacis nihil proficere, promisit se vera dicturam juveni, si ille promitteret se ea omnia perpetuo secreto servaturum. Quod cum juvenis iurejurando promitteret, statim illa plena fide veritatem aperuit, dicens se à dæmone ad ludos nocturnos fuisse portatum, à quibus cum ab eodem dæmone ad domum reduceretur, audito campanæ sono dæmonem recessisse, & illic illam reliquisse. Hæc juvenis audiens credidit illi, & illam secreto ad domum suam duxit, ob quam causam multis ab illa fuit muneribus donatus. Sed tandem juvenis promissi oblitus, reulit hæc omnia uni, & alteri, & sic paullatim res divulgata est, ob quam causam illa capta & carceri mancipata est. Juvenis autem in testem vocatus coram præfato Paulo Grillando, cui hujus mulieris examinatio commissa erat, hæc omnia, quæ nunc retulimus narravit, & tandem ipsamet mulier hæc omnia vera esse confessæ est. Ex qua historia, quæ aperta experientia comprobata est, manifeste convincitur verum esse hujusmodi lamias aliquando à dæmonibus de loco ad locum valde distantem transferri. Aliud refert idem Paulus Grillandus exemplum, quod hic etiam addere placuit, ne uno solo testimonio contenti esse videamur. Mulier quædam Sabinensis diocesis hanc profitebatur diabolicam artem, de qua cum maritus suspicionem haberet, interrogavit illam pluries an pessiferam illam artem sciret & exerceret: quæ semper se scire negavit. Maritus vero in suspicionem sua persistens anxie veritatem perquirebat, qui adeo astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se unguento quodam unguentem, qua unctione peracta, vidit mulierem celerime quasi avem recedentem, & ex superiori domus solario ad inferiora descendentem, illam maritus sequens, ut videret, quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus invenit eam clausam. Quæ res magnam præbuit illi admirationem. Die vero sequenti iterum maritus uxorem interrogat, quod anxie scire cupiebat, & illa constanter (ut ante) se nescire dixit. Maritus vero ut mulier jam negare non possit, aperte dicit illi quicquid nocte præterita illam fecisse viderat, deinde fustibus illam percussit graviter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit: quam si aperte exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se jam celsare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petiit, quam illi maritus hac conditione indulgit, ut illum ad tales congregationes adduceret: illa vero, ut veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ implevit. Adductus igitur ille ad locum ubi ludi fiebant, ludos, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, ut vesceretur sedens, cum cibos insipidos judicaret, petiit sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamvis iterum atque iterum petisset, numquam illi dabatur. Tandem cum post importunam petitionem prolixamque expectationem sal illi daretur, dixit: Nunc laudetur Deus, quoniam jam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quoniam laudes Dei audire refugunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt: luminaribusque extinctis mansit ille solus nudus, quousque mane factò vidit quosdam pastores, quos interrogavit, quænam esset illa patria in qua erat, illi vero responderunt esse agrum Beneventanum in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria illius viri per centum miliaria, ob quam causam licet dives erat, coactus fuit per viam mendicare, ut ad domum suam redire posset. Ad quam postquam pervenit

statim uxorem suam ob lamie crimen accusavit, & totam rem gestam (ut narrata est) coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plene (ut oportebat) examinantes, vera esse omnia quæ diximus invenerunt, quæ etiam ejusdem mulieris confessione confirmata sunt. Multa alia referre testimonia ex his, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse cognovi: sed ea, quæ proxime narravimus satis mihi esse videntur, ad probandum lamias illas aliquando à dæmonibus de loco ad locum non solum spiritu: sed etiam corpore deferri. Quod autem alii obijciunt se expertos esse lamias istas non corpore: sed spiritu à dæmonibus deferri: quia dum illæ sic se delatas esse putabant, aliis videntibus, qui de hac re testimonium præbuerunt, veluti dormientes jacebant in terra: nihil hoc contra ea, quæ diximus, agit. Non enim dicimus semper illas corpore deferri: sed hoc fieri posse, & aliquando factum esse contendimus, concedentes insuper aliquando etiam fieri oppositum, ita ut non corpore, sed solo spiritu per illius phantasticam imaginationem à dæmonibus de loco ad locum deferantur. Veram igitur esse illorum experientiam concedimus: sed oportet, ut etiam illi nostram veram esse credant, quia altera alteri non repugnat: sed utraque alternis vicibus contingere potuit. Sed restat, ut respondeamus ad cap. Episcop. 26. quæst. 5. quod in specie contra nos pugnare videtur: si tamen omnia in illo contenta bene circumspiciantur, aperte constat nihil contra nos agere. Nam secta illa de qua in illo cap. agitur longe distat ab hac lamiarum secta, de qua nos impresentiarum disputamus. Primo quidem illius sectæ professores credunt mulierem quandam nomine Dianam, aut Herodianam esse conversam in deam, habere aliquid veri numinis. Lamie autem hoc non credunt: sed bene agnoscunt spiritum illis apparentem esse diabolum, & Dei inimicum, & quamvis hoc agnoscunt, tamen propter voluptates, quas in illo recipiunt, libenter se illi subijciunt. Secundo illius sectæ professores credunt (prout ex textu, illius capituli constat) creaturam aliquam posse ab alio, quam à Deo in aliam speciem mutari, ut puta homo in alium, & aut equum. An autem lamie omnes hoc credant, mihi hucusque non constat: quoniam (ut ex his, quæ de illis legi, & audivi conjicere possum) impertinens est hoc ad sectam illarum: quamquam forte illarum aliquæ hoc credant, propterea quod non solum lamiarum, sed etiam maleficarum sectam profitentur. Tertio differunt: quia secta illa non dicitur abnegare fidem Christi absolute, & illius sacramenta contemnere, crucem confringere, quæ omnia diximus à lamias fieri. De hoc tamen inter utramque convenit, quod utriusque illarum professores noctu cum diabolo in delitiis versantur: utriusque etiam credunt aliquando fieri in corpore, quod in sola contingit illorum imaginatione. Deinde dico, quod licet ista secta lamiarum esset illa eadem, de qua loquitur illud cap. Episcopi, nihil tamen contra nos ageret textus ille. Non enim negat textus ille mulieres posse à dæmone corporaliter de loco ad locum transferri, neque dicit illum motum semper in spiritu, & in imaginatione fieri, & nunquam in corpore: sed solum dicit mulieres illas decipi putantes in corporibus earum fieri ea, quæ in sola contingunt imaginatione. Ecce certe sæpe ita evenit, quamquam aliquando (ut diximus) eas non decipi contingat. Et si universaliter textus ille loqueretur, ut nunquam illas corpore deferri contingat, argumenta, quibus hoc probare nititur nihil profus efficiunt. Nam ad suæ sententiæ confirmationem produ-

ducit in testem Ezechielem Prophetam, qui visiones Dei non in corpore, sed in spiritu se vidisse testatur: & Paulum, qui nesciebat, an in corpore, an extra corpus esset, cum vidit arcana Dei. Fateor quidem hæc exempla satis esse ad probandum visiones illas aliquando non in corpore, sed in spiritu fieri, quod nos etiam fatemur. Si tamen ex illis colligere velit numquam talia in corpore sed semper in spiritu fieri: quis non videt, quam invalidum sit argumentum? Ex una quidem, aut altera singulari, & si liceat inferre particularem propositionem, numquam tamen licet inferre universalem. Dico insuper aliqua esse in illo cap. Episcopi relata circa illarum mulierum deportationem, quæ nunquam in corpore, sed in spiritu semper contingere consuevit. Deinde enim ibi de mulieribus illis, quod credant se super quasdam bestias nocturnis horis equitare, & multarum terrarum spatia intempeste noctis silentio pertransire. Et de lamias nos etiam supra retulimus illas hoc idem credere. Quod enim non solum spiritu, & imaginatione: sed etiam corpore aliquando deferantur, nos concedimus, & ratione simul, & experientia hoc fieri posse probavimus. Quod autem super bestias equitent, & multa terrarum spatia brevissimo tempore super illas equitantes pertransiant, hoc non corporaliter, & vere, sed in solo spiritu fieri concedam.

Nam bestie illæ, à quibus se deportari dicunt, non sunt vere bestie: sed corpora quadam phantastica ex aere, vel ex alia quavis materia à dæmonibus ad similitudinem bestiarum confecta. Aut forte nulla sunt corpora: sed dæmon tam vehementer illis imprimat bestiarum imaginationem, ut mulieribus illis etiam vigilantibus præsertim noctu quando corporei oculi nihil, aut parum videre possunt, contingat id, quod dormientibus contingere solet: Quia ea, quæ in somniis acciderunt, sæpe postea vigilantes se vere vidisse contendunt. Et certe idem hujusmodi mulieribus contingere potest, dum credunt se à bestis per longa terrarum spatia brevissimo tempore deferri. Non enim tanta est alicujus bestie, imo nec alicujus avis agilitas, ut unius horæ spatio possit trecenta, aut quadringenta miliaria percurrere. Nec tanta est etiam alicujus bestie levitas, ut possit per tantum spatium in aere se suspendere, ut sua gravitas illam ad terram non deprimat, atque dejiciat. Et de his, atque aliis ejusmodi, quæ de motu illarum mulierum dicuntur, credo illud cap. Episcopi, esse intelligendum, quum dicit illa non corpore: sed in solo spiritu, & in phantasia fieri. Cæterum quod de incubis dæmonibus dicitur, nisi sane investigatur, merito incredibile judicabitur. Nam supposito quod dæmones (ut communiter tenet sententia) sunt spirituales substantiæ corporibus carentes, necessarium est, ut sint indivisibiles, & impartibiles. Quo fit, ut nihil de sua substantia velut semen emittere possint, & inde consequens est, ut cum feminis coire non valeant, quemadmodum viri cum illis coire solent. Et juxta hunc sensum credo intelligendos esse aliquos doctores sacros, qui negant dæmones cum feminis coire posse. Chrysostomus homilia, 22. super Genesim hoc aperte negat. Philaster Brixienis Episcopus, quem Beatus Augustinus se Mediolani vidisse refert, in quodam opusculo, in quo de omnibus hæresibus differuit, inter alias hæreses connumerat eam sententiam, quæ dicit dæmones posse coire cum feminis. Beatus Augustinus lib. 15. de civitate Dei, cap. 23. dubius est in

hac re, quæ dubitatio inde (ut suspicor) est illi orta, quod ipse putavit dæmones habere corpora, quamvis non ejusdem forte conditionis cum nostris. Hæc autem Augustini sententia, ab omni Theologorum schola rejecta est, neque est, præter unum, Theologum aliquis, qui Augustini sententiam in hac parte tueatur. Sed quia (ut idem Augustinus loco nunc proxime citato ait) certissima experientia sæpe cognovit, fecerunt etiam invitæ à dæmonibus fuisse compressas: ideo modum inquirere oportet, quo id fieri possit fideliter, & Catholice dicamus. De qua re dicam quod sentio, paratus meliora docentem audire. Dæmon, qui nature cujuslibet inferioris conditiones & proprietates melius quam omnes mundi sapientes novit, potest aërem condensare, & ex illo, aut ex aliqua alia materia corpus aliquod conficere, & illud juxta figuram hominis, aut asini aut equi disponere. Quo corpore confecto, licet animam ullam illi dare non possit, potest tamen circa motum localem omnia illa operari, quæ operaretur anima, si esset in illo. Nam potest movere manus, pedes, linguam ad loquutionem, erigere membra genitalia, ut apta esse videantur ad coitum, & totum denique corpus movere, sicut viri cum mulieribus coeunt movere solent. Quæ omnia cum fecerint, semen tamen, quod Græci sperma vocant, ex corpore illo emittere non possunt. Quia semen illud (ut Physici, & Medici docent) est pars substantiæ, quæ ex cibo optime digesto remanet, illa scilicet, quæ proxima est, ut convertatur in sanguinem. Quod vel ex eo conjiciunt Medici, quod hi, qui nimium indulgent veneri postquam torum, quod habebant hauserunt semen, tandem emittunt sanguinem. Corpus autem phantasticum cum sit prorsus inanimatum non potest cibos concoquere, nec ullam illorum facere digestionem. Quo fit, ut nec semen ullum habeat: quod, cum femina coeans, emittere possit. Necessarium est igitur ut dæmon, cum in corpore phantastico cum femina coit, ex alio corpore humano semen illud extorqueat, ut illud in vas muliebri emittere possit. Femina autem præstigiis dæmonis illusa putat semen illud à dæmone incubo ex proprio corpore emitti. Nec dubito quin femina ex tali semine concipere possit. Quod si contingeret, proles indæmonata non esset filius dæmonis dicenda: sed filius illius à quo dæmon extorsit semen, quod in vulvam mulieris fuerit deorsum, & ex quo sequutus est talis conceptus. His igitur omnibus prælibatis, supersit, ut ad id, quod primo quaesitum est, respondeamus, an scilicet, hujusmodi lamie, & striges, de quibus hactenus differuimus, sine censenda hæreticæ, & velut tales puniendæ? Cui quaestioni facile ex his, quæ de illis supra relata sunt, responderi potest. Multa enim ab illius sectæ professoribus sunt, propter quæ omnes illi non solum hæretici: sed etiam apostatae merito censendi sunt. Nam honores divinos dæmoni tanquam Deo impendant, illum adorantes, & illi sacrificia offerentes. Quæ sine violenta hæreticos suspicionem nequaquam effici possunt. Nunquam enim talia dæmoni præstarent, nisi illum aliquid numinis habere putarent. Hoc autem credentes blasphemii sunt, & in aperta incidunt hæresim, contra id, quod Regius Propheta ait. (Psal. 27.) Quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? Et in Psalmo 85. Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia, tu es solus. Et ipsemet Deus per Esaiam Prophetam ait. Cap. 45. Ego

illis, qui amatoria venefica exercent, diligenter inquirendum est, an credant maleficia, aut dæmonem posse cogere alicujus viri, aut feminae voluntatem ad amorem aliquem libidinofum, aut quomodolibet inhonestum habendum. Et quod illi hoc fieri posse credant, violenta est suspicio: quoniam nisi maleficorum arte, aut dæmonis potestate id fieri posse existimarent, nunquam talia maleficia pro re illa efficienda, exercerent. Si illos ita credere compertum fuerit, & de hoc errore admoniti ab illo discedere noluerint: sed in illo pertinaces fuerint, merito censentur hæretici, & velut tales puniuntur: quoniam apertam hæresim pertinaçiter ruentur. Nam credere hominis voluntatem posse à dæmone cogi ad aliquid amandum, hæresis est apertissima: quoniam illa coactio repugnat libertati, quam Deus nostræ indidit voluntati. *Deus enim (ut ait Sapiens Eccl. 15.) ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata conservare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam servare: Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ex quibus Ecclesiastici verbis apertissime constat liberam factam esse à dæmone voluntatem, & inde sequitur illam à dæmone cogi non posse: quoniam alioqui libera non esset. Si à dæmone cogi posset homo ad aliquid amandum, tunc jam non esset homo in manu sui consilii (ut dixit Ecclesiasticus) constitutus: sed in manu consilii dæmonis. Qui ergo pertinaciter asseruerit hominis voluntatem posse quibusque maleficiis, aut quacumque dæmonis potestate ad aliquid amandum cogi, est hæreticus censendus, & velut talis puniendus. Possunt quidem dæmones voluntatem persuasionibus allicere ad amandum, representando aliquam, quamvis falsam, apparentem tamen boni rationem in amore illo. Possunt etiam carnis appetitum, qui liber non est, excitare, ut appetat illud, & ardenter illud perquirat, etiam si alias ad illud frigeret. *Nam (ut est apud Job, cap. 41.) halitus ejus prunas ardere facit. Appetitus autem carnis, postquam fuerit vehementer accessus, voluntatem ipsam etiam vehementer sollicitabit, & illam validissime impellet, ut in suam trahat sententiam. Ex hac tam vehementi tentatione evenit, ut homines idiotæ dicant se cogi ad amorem, invitos teneri, velle se discedere, & non posse. Sed re vera falluntur: quia si vellent resistere, possent facile id efficere cum Dei adjutorio, qui omnem ad se confugientem paratus est adjuvare. *Fidelis est Deus, inquit Paulus, (1. Cor. 10.) qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. Deinde examinandi sunt, qui hæc maleficia exercent, an in illorum exercitio aliquid misceant, quod merito possit vehementem hæresim præstare suspensionem. Quoniam si hæc non adint: Inquisitores hæreticorum nisi illis sit specialiter hæc provincia delegata, non poterunt jure quidquam circa illas disponere: quoniam hoc est illis specialiter interdicitum, in cap. Accusatus, §. sane de hæreticis lib. 6. Si vero talia in suis maleficiis misceant, ut de illis possit non levis suspicio hæresis sumi, merito de illis maleficiis Inquisitor maleficos ipsos diligenter, & curiose examinare potest, & debet. Nam quum Papa in illo cap. Accusatus, §. sane inhibet inquisitoribus, ne de divinationibus, aut fortilegiis inquirent, statim excipit ea fortilegia, quæ hæresim sapiunt. Quo loco fortilegii nomen capiendum est juxta laram illius significationem, ut comprehendit omnia maleficiorum genera. Nam juxta propriam illius vocis significationem solum ad di-***

vinationes pertinet, ut patet per Isidorum in cap. fortilegi. 26. q. 1. Sed quia in dicto cap. Accusatus, §. sane postquam Papa expressit divinationes, statim addidit fortilegia, constat illum nomine fortilegiorum non solum divinationes, sed etiam maleficia intellexisse: quorum aliqua dicit esse, quæ hæresim sapiunt.

Videndum est igitur, & diligenter inquirendum, quæ sunt illa maleficia, quæ hæresim sapiunt. Paulus Grillandus in tractatu de hæreticis lib. 2. quæst. 10. pro hujus rei cognitionem quasdam assignat regulas, quas ex Oldrado in consilio 210. se accepisse refert. Primum quidem dicit, quod si fortilegia, aut maleficia taliter sunt, ut in illis adsit invocatio dæmonis per modum adorationis, tunc aperte sapiunt hæresim. Deinde addit, quod licet non fiat per modum adorationis, si tamen per illa maleficia petatur, aut expectetur à dæmone, quod soli Deo facere convenit, ut puta mortuos suscitare, secreta cordium revelare, futura quæ ex causis naturalibus non dependent, prædicere, tunc talis petitio sapit hæresim. Tertio dicit, quod si est invocatio dæmonis non per modum orationis, & petitur à dæmone id solum, quod virtute naturali ille efficere valet. Quamvis alia qualibet in maleficiorum exercitio adhibeantur, dicit illa non sapere hæresim. Dicit itaque quod celebrare missam de defunctis pro aliquo vivo, ut cito moriatur, vel hostiam consecratam mulieri cum characteribus scriptam turpibus, dare, ad amorem provocandum libidinofum, non sapit hæresim. Idem dicit de reliquiis Sanctorum, de Sacramentalibus, ut sunt Calix, Altare portabile, Oleum sacrum, Aqua benedicta, Aqua fontis baptismalis, quæ omnia licet misceantur in maleficiis, dicit non sapere hæresim. Et hanc suam sententiam nititur probare per hoc, quod alia istis imponitur à jure pœna, quam hæreticis. Et pro hoc adducit cap. Quicumque 26. q. 5. & cap. De homine, de celebr. Missæ. Addit insuper aliud, in quo non possum non mirari, tantam fuisse illius ignorantiam. Dicit enim, quod si aliquis Crucem, aut Imaginem Deiparæ Virginis Mariæ aut alterius sancti, irreverenter projecisset in terra, & pedibus conculcasset, non saperet hæresim. Pro qua re adducit cap. Si canonici, §. fin. de off. jud. ord. lib. 6. Ex his omnibus Pauli Grillandi dictis, non invenio, quod probare, aut tolerare possim, nisi illa duo prima, quorum alterum est de adoratione dæmonis: & alterum de petitione, qua à dæmone petitur id, quod solus Deus præstare potest. Quæ duo dicit sapere hæresim. Et hoc ipsum nos etiam docemus. Reliqua vero omnia quæ in tertio dicto continentur, sunt manifeste falsa, & acerbæ reprehensione digna. Ut autem hoc apertius efficiamus, id primo annotandum est, quod fortilegium, aut maleficia aliquid sapere hæresim, idem est ac illud præbere vehementem hæresim suspensionem. Nam alias non videtur quomodo fortilegium, aut maleficia, quod in exteriori operatione consistit, possit sapere hæresim: cum hæresis (ut in primo hujus operis capite diximus) non in operatione exteriori: sed in errore intellectus consistat. Res autem sacras præsertim sacramentum, aut sacramentalia ad maleficia exercenda adhibere, apertam & violentam præbet hæresis suspensionem. Quoniam nullus illa ad maleficia exercenda adhiberet: Nisi crederet illa ad similia opera exercenda, aliquam habere potestatem. Talis autem credulitas, aperta est hæresis. Quia Deus, qui sacramentis non naturalem, sed adventitiam virtutem dedit, non ad destructionem, & perditio-

tionem corporum & animatum sed ad salutem animarum illam dedit. Dæmon tamen videns se minus potentem ad maleficium amatorum exercendum, cum (ut diximus) non possit aliquid ad amandum invitum cogere, ideo res quaslibet sacratiores miscere in hujusmodi maleficiis procurat, quas raro in aliis maleficiis veneficis adhibet. Quia maleficia venefica potest dæmon si à Deo permittatur in homine invito exercere. Sub hac igitur specie dæmon multos fallit persuadendo illis, quod istorum sacramentorum abusus, mirabiles effectus quoad amorem producat, quos ipse optime scit ab illis sacramentis, aut sacramentalibus effici non posse. Hoc tamen ille mendacii pater hominibus persuadere nititur, in vilipendium Christianæ Religionis, & ut homines gravius Deum offendant. Nec ista à solis prophanis hominibus: sed etiam ab his, qui altari serviunt, fieri procurat. Legi enim de quodam sacrilego Sacerdote, quod cum mulierem quandam impotentem, & impudico affectu adamaret, ut illam in sui amorem traheret, medietatem Sanctissimæ Hostiæ, quam in Missa consecraverat, sumpsit dicens turpia quædam verba, & execranda, quæ hic prodere non expedit, reliquam vero partem Hostiæ misit ad prædictam mulierem, non in forma Hostiæ: sed contritam, & in pulverem redactam, utpote aptam ad sumendum in potu. Quæ autem à mulieribus hac in parte fiunt, tot sunt, ac tam turpia, & abominabilia, ut satis sit illa silentio præterire, quam aliquid illorum proferre. Ut igitur rem hanc totam brevi compendio concludamus, talem de illa statuo certissimam regulam. Omne maleficium, quod exercetur per commixtionem alicujus sacramenti, aut rei sacramentalis, reddit ipsum operatorem de hæresi suspectum. Quoniam nisi ille crederet talia sacramenta, aut sacramentalia habere virtutem ad maleficiorum operationem, non adhibuisset illa. Inquisitor igitur, quum talem aliquem maleficium agnoverit, capere potest illum non quidem propter maleficium: sed propter sacramentorum commixtionem, per quam se suspectum de hæresi reddidit. Captum illum diligenter, & curiose examinabit de illius credulitate. Si ille dixerit se non credere, quod sacramenta aliquam habeant ad maleficia virtutem, & potestatem: sed ideo apposuisse, ut dæmonis voluntati, qui hoc imperavit obediret, tunc inquisitor non poterit illum quamvis gravissime peccante punire: quia illi prohibitum est in cap. Accusatus, §. Sane de hæret. lib. 6. sed illius puniatio ad solum defertur ordinarij. Si vero maleficium dixerit, se ideo sacramenta, aut sacramentalia in suo maleficio miscuisse: quia credit illa virtutem aliquam, & potentiam ad hujusmodi maleficia habere, tunc merito inquisitor juxta prædictum cap. Accusatus, poterit illum punire, non propter maleficium: sed propter errorem fidei, à quo si legitime admonitus discedere noluerit, erit per omnia tanquam hæreticus ab eo tractandus. Et idem profus dicendum esse censeo de illo, qui Crucem Domini, aut imaginem Deiparæ Virginis, aut alterius cujusque sancti irreverenter projecit in terram, & pedibus conculcat. Nam hæc sine vehementi hæresis suspensione fieri non possunt, præsertim cum sit hæresis in septima synodo damnata, dicens imagines non esse veneratione dignas: sed profus contemnendas. Quod autem Paulus Grillandus citat, ex cap. Si canonici, §. fin. de off. judic. ordin. lib. 6. nihil certe probat: quoniam res illa cum præsentis negotio nullam profus

habet similitudinem. Nam canonici illi, de quibus textus ille loquitur, nec pedibus imagines conculcabant, neque ob aliquam irreverentiam aut illarum contemptum illas ad terram dejiciebant: sed per careniam quandam illud efficiebant, ad horrorem quandam, & abominationem, & odium in populo excitandum contra illum propter cujus crimen imponebatur cessatio à divinis. Quæ res licet fuisset reprehensione digna, non debuit tamen hæreseos nomine notari. Si tamen illi ob irreverentiam, & contemptum imaginum eas ad terram projecissent, fuissent proculdubio hæretici censendi: quoniam eos, qui ita faciendum esse olim docuerunt, septima synodus (ut proxime diximus) hæreticos esse declaravit.

CAPUT XVI.

De lamiis, & strigibus, an sint hæretici censendi.

PRÆTER illos perditissimos homines dæmonem colentes, de quibus supra duobus proximis cap. distulerimus, sunt adhuc alii etiam dæmoni inservientes, tanto illis omnibus peiores, quanto horribiliora flagitia committunt, per quæ Deo majorem inferunt injuriam, & fidem Catholicam apertius deserunt. Sunt enim adeo mali, & impii, ut quicquid malitiæ, aut sceleris, aut infidelitatis apud alios homines, qui dæmoni quomodolibet inserviant, excogitari potest, id totum isti exercent, & perficiant. Hi apud Hispanos lingua eorum vulgari appellantur Brujos. Itali autem vocant illos, Latine vero dicuntur lamiæ, & striges propter similitudinem (ut existimo) quam habent cum animalibus, quæ hujusmodi nominibus vocantur. Sic illas sæpe vocat Apulejus in suo illo opere, quod inscripsit de asino aureo, præsertim libro primo, ubi de hujusmodi mulieribus loquens, hæc ait. At illæ colore spurcissimi humoris percussum quo me lamiæ illæ infecerant, aspernantur. Et Philostratus in vita Apollonii Pythagorici dicit, lamiæ à quibusdam larvas appellari, & lemures, seseque ad amorem, & Venerem propensas, & carnes humanas præsertim formosorum esurienter appetere, quæ libidinis cupiditate allicient eos, quos postea cupiant devorare. Horum scelerum aperte explicare oportet, ut inde melius responderi valeamus ad id, quod de illis investigamus, an videlicet tales sint hæretici censendi, an non. De hac re, quia vitia apud diversos auctores leguntur, qui forte rem non pene (ut oportebat) examinarunt, ideo illis omnibus prætermisissis, dicam ea, quæ certissima experientia cognita sunt, & quæ ipsimet hujus pestiferæ sectæ professores tam viri, quam feminae sponte coram iudicibus, à quibus hoc didici, confessi sunt. Quisquis hanc diabolicam sectam profiteri vult, adducitur primo ab eo, à quo docetur ante tribunal dæmonis, in folio quodam ad regis instar sedentis. Dæmon enim se illis in figura quadam visibili, & corporea ostendit, ut falsam majestatem suam, & imperium ementito quodam signo illis persuadeat. Coram illo itaque adductus is qui hanc sectam profiteri paratur: statim debet abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere. Deinde oportet, ut omnia Ecclesiastica sacramenta rejiciat. Crucem, intemeratæ Virginis, & aliorum quorumcumque sanctorum imagines prosternere debet, pedibusque propriis conculcare. Hanc tamen conculcationem imaginum

Dominus, & non est alius: extra me non est Deus. Et eandem sententiam in illo eodem cap. sæpissime repetit. Deinde homines hujus pestiferæ sectæ professores sacramenta contemunt, per quem contemptum in aliam apertam, & condemnatam incidunt hæresim, putantes sacramenta nullius esse valoris, quæ ex Ecclesiæ Catholice sententia, gratiam digne illa recipientibus conferunt. Præter hæc omnia, Crucem, & aliorum quorumcunque Sanctorum imagines confringunt. Quæ res non parvam præbet hæresis suspitionem. Nam dicere imagines non esse tolerandas: sed potius esse confringendas, hæresis est in septima synodo damnata. Nec solum hæretici sunt hujus diabolice artis professores: sed, ut nihil illorum malitiæ desit, etiam sunt apertissimi apostatæ. Quoniam fidem Christi expresse abnegant, & quod omnium pessimum est, iurejurando promittunt se nunquam ad fidem Catholicam redituros. Merito igitur hi pestiferi homines, sive viri, sive feminae, qui hanc diabolicam profitentur artem, hæretici sunt censendi, & velut tales puniendi. Sed præter hæc, quæ ad fidem spectant, quædam alia flagitia committunt, propter quæ absque judicis Ecclesiastici sententia, qui illos de hæresi damnaret, sola secularis potestas potest illos capere, & ultimo supplicio punire. Nam (ut supra retulimus) pueros noctu occidunt, aut ægros, & valetudinarios efficiunt, & alia similia committunt propter quæ digni sunt morte: etiam, si de illorum infidelitate, aut apostasia non constaret.

CAPUT XVII.

De credentibus, receptoribus, fautoribus, & defensoribus hæreticorum, an sint hæretici censendi, & velut tales puniendi.

Multa, & varia sunt hominum genera, quibus jura, quæ de hæreticis loquantur, multas & varias, & graves infligunt pœnas: ob quam causam merito dubitari potest, an omnes illi sint inter hæreticos recensendi, & pro talibus existimandi. Horum hominum aliqui dicuntur credentes hæreticorum, alii receptores, alii fautores, alii denique defensores. De singulis suo ordine dicere oportet, & primo qui sint illi, quibus hæc omnia competunt declarabimus, deinde, an sint inter hæreticos merito numerandi, discutiamus. Petrus de Palude in quarto sententiarum, distinct. 13. quæst. 3. dicit illos esse credentes hæreticorum, qui licet nullam in speciali hæresim credant, de hæreticis tamen, qui illas docent, bonam habent existimationem, credentes illos esse bonos viros, & recte de fide sentire: & ob hanc causam generali quadam credulitate credunt omnia, quæ illi hæretici asserunt. Hujusmodi tales sunt multi idiotæ inter hæreticos versati, & bene erga illos affecti. De his non est cur dubitari debeat illos esse hæreticos, præsertim si illi in sua mala credulitate pertinaciam habuerint, ita ut quamvis admoniti sint illos esse hæreticos: nihilominus persistunt in sua credulitate, & existimatione credentes illos hæreticos esse bonos viros, & vere fideles. Nam sicut non est necessarium fidem Catholicam expresse, & in particulari credere, ut quis verus fidelis censatur: sed satis est, ut in universali credat, & fateatur quicquid Catholica credit Ecclesiæ: ita ex opposito, ut quis dicatur infidelis, & hæreticus, non est opus, ut aliquam

in particulari hæresim credat: sed satis est illum in universali credere vera esse, quæ manifeste hæreticus, & ab Ecclesiâ damnatus credit, & docet. Verum licet hi, qui pertinaciter credunt publicos hæreticos esse bonos viros, & fideles, sint hæretici censendi: quia tamen nulli illorum errori in particulari credunt, Ecclesiâ non vult, ut illi, omnibus hæreticorum pœnis puniantur quibus puniuntur hæretici, sed aliis multo mitioribus, ut postea in hoc capite ostendemus. Nam qui alicui hæreticorum errori in particulari crederet, apertus censetur hæreticus, ut expresse definitum est in cap. penult. §. ult. de hæreticis. Si tamen hæreticus ille non esset ab Ecclesiâ damnatus, neque aliunde manifestus, & simplex homo crederet in universali quicquid illi hæreticus credit, ob hoc solum, quod putat illum credere, quod Ecclesiâ credit, eo eventu si simplex non censetur hæreticus, nec credens hæreticorum, prout facile constare potest ex dictis Augustini in Epistola ad Glorium, & Eleusium, quæ habentur in cap. Dixit Apostolus. 24. quæst. 3. Alio modo aliqui censentur credentes hæreticorum, non propter verbalem confessionem, qua dicant se credere, quod alii credunt: sed propter opera, quæ circa illos gesserunt, aliquid impariendo, aut ab illis recipiendo. Non enim refert an dictis, an factis, quis voluntatem suam insinuet, ff. de l. & sen. con. l. Desistant. Ex operibus enim exterioribus suspicari licet de affectibus, qui intus latent, prout colligitur ex cap. Qui viderit. 32. q. 5. & C. de dol. l. dol. Si qui hæreticos reverentur, illorum libenter audiunt sermones, nimiam cum illis habent conversationem, eorum libros tenent, & eos frequenter legunt, credentes hæreticorum esse dicendos, censet Archidiaconus in cap. Quicumque, de hæret. lib. 6. Oportet tamen (ut idem ait) hoc illos frequenter fecisse, alioqui si semel tamen horum aliquid illos fecisse constiterit, dicit illos non esse existimandos credentes libros hæreticorum. Nam si qui hæreticorum sermones semel audierunt, & nunquam postea ad eos redierunt, aut libros hæreticorum semel legerunt, & postea combuserunt, dicit tales non esse dicendos credentes hæreticorum: quia non videntur probasse, quod postea vitarunt. Similiter dicit non esse dicendos credentes hæreticorum, omnes, qui hæreticos visitant, aut illis alimoniam exhibent, aut ducatum præstant, aut aliquid aliud simile fecerunt, in quo nihil expressum, quod ad illorum hæresim pertineat, ostenditur: quoniam hæc sæpenumero ob solam pecuniæ mercedem præstantur. Hoc tamen hæc conditione ego verum esse puto, si illi, qui hæc hæreticis præstiterunt, olim non fuerunt in hæresim lapsi: quoniam si prius in hæresim lapsi fuissent, & postea hæc hæreticis exhibuerunt, non solum censentur credentes hæreticorum: sed hæretici, & relapsi, prout definitum est in cap. Accusatus. §. Ille quoque, de hæret. lib. sexto. Receptores hæreticorum quidam sunt sine culpa, & sunt illi, qui recipiunt eos, quos ignorant esse hæreticos: & de his non sunt intelligenda jura, quæ receptoribus hæreticorum pœnas aliquas infligunt. Injustum enim esset eis qui omni culpa carent, pœnas aliquas inferre. Hoc tamen advertere oportet, quod hi, qui propter ignorantiam hæreticos se recepisse causantur, debent ignorantiam suam probare, ut se à culpa immunes ostendant, præsertim si ante fuerant manifeste in hæresim lapsi, aut vehementem dederant hæresis suspitionem.

Re-

Receptores hæreticorum culpam dicuntur illi qui hæreticos ex industria, & certa scientia recipiunt, sive occulte, sive manifeste id faciant. Nec refert, an talis receptor pluries, aut semel tantum, unum, aut plures hæreticos receperit, quoniam si unum tantum hæreticum semel receperit, receptor dicitur hæreticorum, & idem subdetur pœnis, quæ à jure sunt contra receptores hæreticorum statuta. Nam ut quis receptor hæreticorum dicatur, non tam est inspicienda multitudo receptionum, quam finis, propter quem hæreticum recipit. Quoniam si recipit, ut occultaret hæreticum ne à iudice puniri possit, tunc vere dicitur hæreticorum receptor: prout ex multis aliis casibus in jure expressis facile colligi potest. Leges enim illum censent esse receptorem, qui receperat, & celat malefactorem, ut sic ille occultatus à manibus iudicis eripi possit, ff. de recept. l. 1. ff. de offic. præsid. l. congruit, C. de his qui lat. occult. l. ult. Et qui sic hæreticum occultasset, puniendus esset, ut hæreticus. Occultans enim, alienum delictum facit suum. Et hoc expresse annotavit Bald. in l. 1. C. de his qui lat. occult. Et hoc verum esse censeo, etiam si hæreticus esset sanguineus receptoris: quia cum filii puniantur pro delicto patris, propter criminis atrocitatem, ut libro secundo dicemus, multo justius est, ut pro delicto proprio puniantur, quando parentes suos receperant. Si quis vero hæreticum domi suæ ex industria receperit, non ut illum occultaret, aut defenderet, neque ut illius hæresis faveret: sed solum, ut illum ab hæresi revocaret, & ad Catholicam fidem converteret, etiam si pluries illum receperit, non dicitur receptor hæreticorum, neque pœna receptoris punietur. Nam qui hæc intentione hæreticum recipit: Præsertim si de illius emendatione aliquam habet spem, opus veræ charitatis efficit, quo vix nullum majus proximo præstari potest. Quo fit, ut nullus propter illud iudex possit justas ab eo exigere pœnas. Verum & sic hic talis ob bonum, quem sibi in tali receptione præfixit finem, justus, & mercede dignus coram Deo habeatur, Ecclesiâ tamen, quæ interiora non agnoscit: sed de his solum, quæ foris patent, judicat, illum propter talem receptionem merito puniet, nisi ille bona intentione, bonoque fine id se fecisse apertè probaverit testimonio. Hujus autem bonæ intentionis nullum aliud (mea sententia) potest dari cernum, & apertum testimonium, nisi opus ab eo factum, quod manifestum constet esse medium, ad talem finem consequendum, ordinatum: ut puta, si idoneis testibus probaverit, se reprehendisse illum ob hæresim, quam tuebatur, admonuisse illum, ut hæresi deserta, ad fidem Catholicam rediret. Si his, aut aliis hujusmodi testimoniis probaverit se bona intentione hæreticum domi suæ recepisse, Ecclesiâ illum de bono opere tunc laudabit, tantum abest, ut illum tamquam hæreticorum receptorem punire velit. Alii dicuntur fautores hæreticorum, alii etiam defensores hæreticorum: Quorum diversitas ex eo solo mihi pendere videtur, quod defensor est in opere, fautor vero in verbo, aut omissione ejus, quod contra hæreticum, quis facere tenetur. Defensor est, qui viribus, & potentia hæretico suffragatur. Fautor vero dicitur hæc in parte ille, qui verbo solum patrocinatur hæretico, aut qui omittit facere aliquid contra hæreticum, quod jure facere tenebatur. Sigillatim de his duobus, & primo de fautoribus dicamus. Fautor hæreticorum (ut diximus) du-

plicitè quis effici potest, videlicet verbo solo, & omissione. Verbo aliquem favere hæretico potest contingere dupliciter, quoniam potest aliquis favere doctrinæ, & potest favere personæ ex ignorantia doctrinæ illius: quia nescit qualis sit illius doctrina. Qui doctrinæ hæreticorum verbo favent, dicentes illam esse bonam, & pro hac re contendunt, & rationes asserunt, hi non solum fautores hæreticorum, sed hæretici censentur, immo peiores ipsis hæreticis, quibus favere videntur. Nam Urbanus Papa ait: Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Hæc Urbanus Papa. Et habentur hæc verba in cap. Qui aliorum. 24. quæst. 3. Et idem dicit Isidorus in cap. Qui consensit. 11. quæst. 3. Potest etiam aliquis favere solo verbo personæ hæretici, & hoc multipliciter. Primo quidem excusando personam à crimine hæresis, non ex inconsideratione, aut ex joco: sed serio, ut puta, si quis diceret hæreticos, non esse tales, quales dicuntur, sed esse bonos & fideles Catholicos. Et qui hæc faciunt, si hæretici non sunt manifesti, non dicuntur fautores hæreticorum: sed excusantur quamdiu non constat illos esse hæreticos: sed sola de illis habetur suspicio. Si tamen ex lubricitate lingue, aut joco aliquis verba aliqua in favorem hæretici dixisset, non ideo censendus esset hæreticorum fautor, ut propter hoc pœnis juris illius obstruere oporteret. Quod à simili probari potest, per l. famos. ff. ad l. Jul. Maj. Nec refert an qui sic verbis favent, in judicio, an extra judicium favorem præstiterint. Nam quamdiu illos hæreticos esse non constat, possunt advocati personis hæreticorum patrocinari, illos, illorumque bona in judicio defendendo. Neque huic sententiæ obstat cap. si adversus, de hæreticis: quoniam textus ille intelligendus est de illis advocatis, qui favent manifestis hæreticis, & idem dicendum de notariis, qui instrumenta pro manifestis hæreticis faciunt, qui ipso jure sunt excommunicati, & infames, & ab omni officio suo suspensi. Si tamen his, quos non constat esse hæreticos, faverint advocati, aut pro illis instrumenta confecerint notarii, nulli pro hac re pœna subiacent: etiam si post talem præstitum favorem constaret illos esse hæreticos. Justum enim est, ut cuiuscumque accusato de crimine aliquo, sui ipsius permittatur defensio, quousque fuerit de crimine convictus. Potest aliter contingere, ut quis solo verbo favet hæretico, non quidem illum coram aliis excusando: sed illum monendo de captura, quam illi iudex infert conatur, ut sic monitus fugæ præsidio sibi ipsi consulat, & se in tuto collocat loco, à quo iudex illum rapere non possit. Et qui sic hæreticum admonuit, credo illum tamquam hæreticorum fautorem puniendum. Satis enim favet, qui taliter illum adjurit, ut ille monitoris consilio manus iudicis evaderet. Et potest pro hac re sumi argumentum à minori ad majus, ex eo quod præcipitur in l. 4. ff. ad l. Jul. Max. Divinam autem lædere majestatem, quod per peccatum hæresis fit, constat multo gravius esse, quam majestatem lædere terrenam, ut dicitur in cap. Vergentis, de hæret. Hoc autem, tunc potissimum verum esse censeo, quando hæreticus admonitus ab alio de fuga, illius obtemperavit consilio, & sic à iudicis potestate ereptus est. Quando vero hæreticus non est sequutus admonitionis consilium, an is, qui illum admonuit, sit tamquam hæreticorum fautor puniendus, ego definire non audeo, sed aliis disputandum relinquo.

Et

superborum magistrorum, qui pecus, quod crassum est de grege assumunt: & quod debile projiciunt, quod infirmam non consolidant, & quod ægrotum non sanant. Recedite, inquit, polluti: recedite, abite, nolite nos tangere, nolite in aliquo nobis communicare: insanabilia sunt vulnera vestra, & incurabiles plagæ, non estis digni communione Christiana, ut ultra in vobis inhabitet Spiritus Sanctus, facies Domini divit vidit eos, ac respuit, nec adder ultra, ut recipiat, quia facies sacerdotum vestrorum non erubuitis, nec seniorum vestrorum admonitionem mansuetè suscepistis.

Talis loquela enim non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum: sed magis occidit, atque in desperationem prædicantem mittit. Boni etenim rectores, ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis lenimentum, student peccantes ab erroris laqueo eripere, quam per austeritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Hæcenus Hieronymus. Deinde propter communem utilitatem oportet, ut hæreticus homo non statim puniatur: quia possibile est ipsum converti, & quantum sibi soli nunc per hæresim nocet, tantum postea, & multo amplius post conversionem suam universali proficit Ecclesiæ per suam publicam fidei confessionem. Tales igitur nimium celeriter auferre, in magnum cederet Christianæ Republicæ detrimentum. Hanc rationem confirmat Beatus Gregorius, qui Episcopis Galliarum scribens ait: Licet plerumque accidant sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas: plus cohortatio, quam comminatio: plus charitas, quam potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus statim post trinam negationem, Beatum Petrum Apostolum præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Hæc Gregorius.

Quæ verba citantur à Gratiano, in cap. Licet distinct. 45. Sed ut verum fatear: ego in toto registro epistolarum Beati Gregorii non potui hæc verba invenire, quæ Gratianus illo loco sub nomine Gregorii citat, quamvis illa, magna cum diligentia quaesivi. Sed illud inveni in Gregorio, quod eadem distinct. idem Gratianus citat in cap. Quid autem: quæ verba, quia huic proposito nostro valde conveniunt, hic inferere decrevi. Quid autem de Episcopis (inquit Gregor.) qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores enim facti sumus, non percussores. Egregius prædicator dicit: (2. Tim. 4.) Argue, obsecra increpa in omni patientia & doctrina. Nova vero, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. Hæc Gregorius lib. 2. Registri. Epist. 52. Quæ verba interpretans decretorum glossator, dicit esse intelligenda, de illo, qui fidem Catholicam nondum suscepit: quia hic (ut ait) non est cogendus ad fidem, ille vero, qui semel fidem suscepit cogendus est retinere, & sic dicit non repugnare huic textui ea, quæ dicuntur in cap. Quis vero. 23. q. 4. Quoniam, quæ illic dicuntur, intelligenda putat de illo, qui jam fidem semel suscepit, ut ille sit cogendus ad illam conservandam. Sed re vera nimum fallitur, & tota errat via: quia nec hanc, neque illum textum intellexit. Nam quod cap. Quis vero non loquatur de illo, qui fidem Catholicam suscepit, ex eo est apertissimum;

quod loquitur de Paulo Apostolo, quem in Damascum euntem Dominus cæcitate percussit, & in terram prostravit, & sic illum à persecutione Christianorum revocavit, & ad fidem Catholicam suscipiendam convertit. Quis autem nescit tunc Paulum nondum fidem suscepisse, immo ut illum suscipere fuisse à Deo per illas penas quodammodo coactum? Et ipsa verba ejusdem capituli semel & iterum dicunt, Paulum fuisse coactum à Deo ad Evangelium suscipiendum. Non ergo loquitur illud capitulum Quis vero, de illo, qui fidem semel suscepit. Qualiter autem sint intelligenda nos (Deo duce) infra libro secundo declarabimus. Sed nec capitulum, Quid autem, bene intellexit, cum dixit illud esse intelligendum de illo, qui fidem non suscepit, ut ille non sit verberibus cogendus ad fidem. Si enim glossator decretorum legisset Epistolam integram Beati Gregorii: unde hoc capitulum Quid autem, decretum est: facile intellexisset non ita esse (ut docuit) interpretandum. Illic enim B. Gregorius scribit Joanni Constantinopolitano Episcopo reprehendens illum propterea quod quidam Isauria monachus fuerat in Ecclesia fustibus cæsus. Et hanc talem punitionem reprehendens, dixit: Nova atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. De Christiano ergo viro, & monacho loquebatur, & non de illo, qui nondum fidem suscepit. Deinde ex verbis ejusdem textus potuisset glossator conjicere verba illa de fidei viro esse intelligenda, & non de illo, qui nondum fidem professus est. Nam reprehendens Episcopos, qui verberibus timeri volunt, dicit: Pastores facti sumus non percussores. At Episcopi non sunt pastores Judæorum, aut Sarracenorum, aut aliorum, qui nunquam fidem sunt amplexati: sed sunt pastores eorum, qui Christum per Baptismum sunt induti, quos velut oves pascendos esse docet Gregorius, non percutiendos. Cum autem dixit Gregorius: novam, & inauditam prædicationem esse, quæ verberibus exigit fidem, ibi fidem accepit non solum pro eo animi assensu, quo assentimur credendis: sed pro quadam obedientia, per quam obtemperamus cuique bene momenti, sive ille de credendis, sive de agendis moneat. Sic enim dicere solet, qui alium de re aliqua monet: Crede mihi, & da elemosynam, aut jejuna. Vel, Si mihi credis, non accedes ad talem, aut talem locum, ne grave incommodum pati te oporteat. Dicit ergo B. Gregorius non esse bonam prædicationem, quæ verberibus exigit fidem, hoc est, obedientiam. Ibi siquidem de omni virtute loquebatur non de sola fide credendorum, ad quam plus putavit B. Gregorius valere rationes, & verba, quam verbera. Nolo tamen negare, immo firmissime fateor, & postea clarius fatebor, eos, qui semel in Baptismo fidem suscepérunt, esse cogendos, ut illam conservent, sed dico, testimonio sanctorum fretus, prius esse ad movenda blanda, quam aspera. Prius verbis, quam verberibus, prius amore, quam timore agendum esse: quia multi amore, & solis verbis allicuntur, qui timore, & verberibus à fide repellentur. Si verbis nihil profecerit inquisitor, & de hæretici salute merito desperaverit, tunc procedendum est ad verbera, & velut incorrigibilem illum tractabit. Quid autem circa hunc talem agere oporteat infra libro secundo disseremus, quem totum huic negotio impendemus. Circa illum vero, de cujus salute nondum merito desperatur, & si ille puniendus sit, prius tamen adhibenda sunt verba, quam ver-

berbera, ut verbis, & rationibus, quæ plus quam tormenta inellectum movere possunt: ille ad fidem suscipiendam allicatur, & sic tandem salvus fiat. Nam hoc multo melius esse, aperte satis docet Beatus Agustinus acerrimus hæreticorum oppuglator, qui in libro contra Epistolam fundamenti, cap. 1. hæc ait: Quamquam enim Dominus per servos suos regna subvertat erroris, ipsos tamen homines, in quantum homines sunt, emendandos esse, potius quam perdendos putat. Et infra in eodem cap. Nostrum igitur fuit, & eligere, & optare meliora, ut ad vestram correctionem (Manichæis, contra quos scribit, loquitur) aditam habere, mus: non in contentione, & æmulatione, & persecutionibus: sed mansuete consolando, benevole tractando, leniter disputando. Hæc Agustinus. Et Beatus Bernardus sermone 64. super Cantica apertius, & effusus hanc sententiam docet, qui interpretans illum locum ex Cantica, cap. 2. Capite nobis vulpes parvulas, sic ait: Capiantur, dico, hæretici, non armis, sed argumentis, quibus resellantur errores eorum. Ipsi vero si fieri potest Ecclesiæ reconcilientur Catholicæ, revoventur ad veram fidem. Hæc est enim voluntas ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hoc denique velle se perhibet, qui non simpliciter, capite vulpes: sed capite, inquit, nobis vulpes parvulas. Sibi ergo & sponsæ suæ, id est, Catholicæ Ecclesiæ jubet acquiri has vulpes, cum ait: Capite eas nobis. Itaque homo de Ecclesiâ exercitatus, & doctus, si cum hæretico homine disputare aggreditur, illo intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errantem convincat, ut & convertatur, cogitans illud Apostoli Jacobi, cap. 3. qui converti fecerit peccatorem ab errore via suæ, salvabit animam ejus à morte, & operis multitudinem peccatorum. Quod si reverti noluerit, nec convictus, post primam jam, & secundam admonitionem (urpote qui omnino subversus est) erit secundum Apostolum deviandus. Hæcenus Bernardus. Post verba, si ille obedire noluerit, & disputatione se victum fateri recuset, tunc bonam, immo necessarium esse judico, ut verberibus circa illum agatur, quoniam vexatio solet dare intellectum: Nam qui à natura ad virtutem non inclinatur, neque ingeniosos habent animos, ut verborum doctrina duci queant, sub jugo disciplinae illos ponere oportet, ut legum auctoritate coerciti melius deinceps sapiant. Unde Salomon in Proverbiis 22. ait: Stultitia colligata est in corde pueri, sed virga disciplina effugabit eam. Hæc tamen omnia ideo facienda esse dicimus, ne hæreticus in anima perpetuo damnetur, non autem, ut in corpore hic non sit puniendus. Nam & si ille convertatur, & fidem Catholicam vere suscipiat, erit tamen juxta sui erroris, & præteritæ pertinaciæ qualitatem cum benignitate puniendus.

CAPUT XIX.

Quod non sit publice disputandum cum hæretico, præsertim pertinace.

Diximus Hæreticum hominem, non statim puniendum esse: sed prius esse de hæresi monendum, ita ut rationibus & argumentis convictus hæresim, quam tenebatur (si fieri posset) deserat, & veram, & Catholicam fidem suscipiat. Hanc tamen admonitionem, sive disputationem secreto faciendam esse ceseo, & non pu-

blice coram populo: quoniam talis publica disputatio, & ipsi hæretico cum quo sit, & plebi audienti, & ipsi disputanti plus poterit obesse, quam prodesse. Nam ferme omnes hæretici, præsertim hi, qui non ex ignorantia, sed ex industria ab unitate fidei Catholicæ recedunt, popularem, & inanem gloriam captant, cupiuntque ab omnibus laudari, & pro doctissimis haberi. Unde Augustinus in lib. de utilitate credendi ait: Hæreticus est, qui pro alicujus temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque sui gratia, falsas, ac novas opiniones gignit, vel sequitur. Hæc ille. In quibus verbis Augustinus non definitioem, sed id, quod est proprius omnium hæreticorum genius, & quod est fere omnium hæreticorum parens & origo, exprimit. Nam qui est gloriæ cupidus, nihil pro illa assequenda intentatum relinquit, & si nulla alia patet via, ut ad hanc metam perveniat, novam non dubitabit confingere doctrinam, ut rei novitate omnes in admirationem sui provocet. Cum jam demone sollicitante, & Deo permittente in hæresim lapsus fuerit, doctissimos quoque Catholicos, viros ad publicum certamen provocare non erubescit. Publicas petit disputationes, non ut de veritate doceatur: sed ut à populo, cui nimium placere cupit, laudetur. Unde Beatus Gregorius lib. 8. Moralium, cap. 2. ait: Nec enim hæretici inquisitionibus suis, veritatem conantur assequi: sed victores videri. Cumque se foris ostendunt, sapientes appetunt, intus per stultitiam elationis suæ vinculis alligantur. Unde fit, ut contentiosem certamina exquirant, & de Deo (qui pax nostra est) loqui pacifice nesciant, atque ex pacis negotio rixæ inventores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: (1. Cor. 11.) Si quis autem videtur esse contentiosus, nos talem conversationem non habemus, neque Ecclesiâ Dei. Hæc Gregorius. Ex hac gloriæ immodica cupiditate oritur tam proterva in disputatione contentio, ut etiam si per manifestissimam argumenta hæreticis sit convictus, numquam tamen veritatem fateri velit: sed simulas quasdam, per quas elabi possit, semper quaerit, ne se victum coram populo fateatur. Licet apertissime se errasse in semetipso agnoscat, illud tamen fateri dedignabitur: quia mavult errorem suum etiam contra conscientiam publice tueri, quam fateri se in disputatione fuisse victum, ne hac occasione illa, quam ardentè amabat, gloria deperat. Hujus rei tam multa sunt exempla, & tam manifesta, ut non esset opus enarrare, si solis viris eruditis scriberemus. Arius in Concilio trecentorum & decem & octo patrum apud Nicæam celebrato convictus, & damnatus est: nec tamen ob hoc sapientior factus est, immo insanior factus pertinaciam auxit, & durior effectus numquam emendatus est. Berengarius in multis Conciliis damnatus est. In Concilio Vercellensi damnavit illum comparare nolentem Leo Nonus. In Concilio Turonensi coram Victore Secundo Pontifice maximo idem Berengarius Palinodeiam cantavit sed postea hujus Palinodeiæ illum poenituit, & ad pristinam hæresim rediit. Deinde à Nicolao Secundo Pontifice maximo Romam vocatus in Concilio Generali tunc celebrato, hæresim suam abjuravit, & anathematizavit. Cujus abjuracionis verba habentur in cap. Ego Berengarius de consecr. distinct. 2. Sed post istam abjuracionem (ut Lanfrancus de illo refert) ad vomitum iterum velut canit rediit. Idem contigit Joanni Hus in Concilio Constantiensi, qui licet multis, & evidentibus rationibus convictus, numquam tamen errores suos recantare voluit.

